

**Силабус навчальної дисципліни
«СУЧАСНА ДЕРИВАТОЛОГІЯ: СПЕКТР ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Напрямок підготовки	Доктор філософії
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Освітньо-наукова програма	Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство
Статус дисципліни	Дисципліна вільного вибору аспіранта
Мова навчання	Українська
Семестр	II
Кількість кредитів ЄКТС	3
Форма підсумкового контролю	Залік
Викладач	Заскалета Валентина Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології КНЛУ.
Анотація навчальної дисципліни	<p>Дисципліна «Сучасна дериватологія: спектр досліджень» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта зі спеціальності 035. Філологія. Вона поглиблює базові теоретичні знання аспірантів про словотвірну систему української мови, дає змогу систематизувати словотвірні одиниці на нових концептуальних засадах, вивчити суфіксальну та префіксальну підсистеми української літературної мови в статичній та динамічній, з'ясувати особливості формування формантоцентричного та основоцентричного аспектів дослідження словотвору, його системності; сприяє окресленню шляхів подальшого розвитку вчення про словотвір, які можуть стати поштовхом до активізації досліджень у цій галузі мовознавства. Особлива увага приділяється розширенню уявлення аспірантів про комплексні системотвірні одиниці, що дають змогу описати словотвірні системи різних мов на якісно вищому ступені їхнього аналізу.</p> <p>Курс охоплює два змістових модулі. У першому змістовому модулі аспіранти отримують відомості про еволюцію та сучасний стан науки про словотвір в ракурсі загальних принципів та новітніх підходів, ознайомлюються з основами формування нових поглядів на відомі проблеми та обґрунтуванням системного характеру словотвірної будови мови та сутністю ключових проблем дериватології в її сучасному та історичному аспектах. концептуальний і термінологічний апарат сучасної дериватології, сукупність прийомів і методик дослідження словотвірних процесів та їхніх наслідків. Об'єктом вивчення є <i>предмет, завдання, мета, джерельна база</i> сучасної дериватології. Багато уваги приділено з'ясуванню <i>теоретико-методологічних засад</i> дериватології. Схарактеризовано <i>методологію</i> та здобутки вітчизняної та закордонних дериватологічних шкіл та <i>зміст основних мовознавчих підходів до встановлення концептуальних принципів аналізу простих і комплексних словотвірних одиниць</i>.</p> <p>Другий змістовий модуль передбачає вивчення специфічних ознак словотвірних одиниць і категорій, набуття навичок виокремлення і розрізнення різнотипних простих і комплексних дериваційних одиниць і категорій, окреслення їхнього функційного навантаження. Модуль охоплює вивчення формантоцентричних та основоцентричних аспектів сучасної дериватології з акцентуванням уваги на основоцентричному аспекті.</p>

Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану)	3 кредити ЄКТС; 90 год., зокрема: <table border="1" data-bbox="485 143 1487 409"> <thead> <tr> <th data-bbox="485 143 817 219"></th> <th data-bbox="823 143 1129 219">Денна/вечірня форма навчання</th> <th data-bbox="1136 143 1487 219">Заочна форма навчання</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="485 219 817 255">лекції</td> <td data-bbox="823 219 1129 255">20 год.</td> <td data-bbox="1136 219 1487 255">6 год.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="485 255 817 291">семінарські заняття</td> <td data-bbox="823 255 1129 291">–</td> <td data-bbox="1136 255 1487 291">–</td> </tr> <tr> <td data-bbox="485 291 817 327">практичні заняття</td> <td data-bbox="823 291 1129 327">10 год.</td> <td data-bbox="1136 291 1487 327">4 год.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="485 327 817 362">консультації</td> <td data-bbox="823 327 1129 362">–</td> <td data-bbox="1136 327 1487 362">–</td> </tr> <tr> <td data-bbox="485 362 817 409">самостійна робота</td> <td data-bbox="823 362 1129 409">60 год.</td> <td data-bbox="1136 362 1487 409">80 год.</td> </tr> </tbody> </table>				Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання	лекції	20 год.	6 год.	семінарські заняття	–	–	практичні заняття	10 год.	4 год.	консультації	–	–	самостійна робота	60 год.	80 год.
	Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання																			
лекції	20 год.	6 год.																			
семінарські заняття	–	–																			
практичні заняття	10 год.	4 год.																			
консультації	–	–																			
самостійна робота	60 год.	80 год.																			
Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни	<p><i>Знати:</i> основні категорії і поняття дериватології, морфеміки, лексикології, фразеології, морфології, синтаксису й когнітивної лінгвістики.</p> <p><i>Вміти:</i> використовувати в професійній діяльності знання про різноманітні прості й комплексні дериваційні одиниці й категорії, окреслювати їхнє функційне навантаження, володіти методами дослідження дериваційних одиниць та сукупністю прийомів і методик дослідження словотвірних процесів та їхніх наслідків, установлювати зв'язки між різними галузями мовознавчої науки.</p>																				
Мета вивчення дисципліни	<p>сприяти <i>формуванню в аспірантів системи наукових знань</i> про сутність дериваційних процесів та нові напрями в сучасній дериватології, висвітлюючи теоретичні досягнення дериватології та окреслюючи її перспективи; <i>розширити їхній дослідницький апарат</i> за рахунок застосування сучасних методів для вивчення нових явищ української мовної практики з увагою до ролі словотворення в номінуванні нових або профілюванні вже відомих понять; <i>розвивати інтерес</i> до вивчення тенденцій оновлення сучасного українського лексикону, динаміки лексичної та словотвірної норми, <i>формуючи здатність самостійно</i> планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку; <i>удосконалити</i> професійні й особистісні якості аспірантів, необхідні для науково-дослідної та викладацької діяльності.</p>																				
Компетентності, які аспірант набуде в результаті навчання																					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Усвідомлення важливості наукових знань про дериваційні процеси, що відбуваються в мові, та вміння використовувати цю інформацію для підвищення комунікативної культури аспірантів, розширення їхнього світогляду за загальнофілологічної обізнаності, поглиблення власних наукових досліджень. 2. Здатність орієнтуватися у царині дериватології, володіти теоретико- методологічними, концептуальним і термінологічним апаратом сучасної дериватології, сукупністю прийомів і методик дослідження словотвірних процесів та їхніх наслідків. 3. Здатність критично аналізувати наукові здобутки дериватологічної науки в аспекті її становлення, розбудови, сучасного стану та перспектив розвитку на вітчизняному і світовому ґрунті. 4. Здатність аналізувати і описувати проблеми міжмовної та міжкультурної взаємодії на засадах деривалогічного вектору дослідження. 5. Здатність прогнозувати зміни і динаміку мовних явищ на основі врахування їхнього історичного розвитку та культурної значущості. 																					

6. Здатність застосовувати здобутки дериватології в сучасній діяльності науковця освітянина, що дає змогу врахувувати збережений у мовному матеріалі досвід у сучасному науковому дискурсі.

7. Здатність урізноманітнювати наукові пошуки, поглиблювати дослідження вже традиційних проблем з урахуванням найновіших досягнень мовознавчої науки.

8. Здатність цінувати й пропагувати набуту інформацію, усвідомлювати важливість здобутків теоретичної й описової дериватології у вітчизняному й зарубіжному мовознавстві, застосовувати її в науковій і освітянській діяльності.

9. Здатність налагоджувати та підтримувати контакти з представниками різних дериватологічних шкіл, вільно обговорювати дериватологічні проблеми, аргументувати власну думку.

10. Здатність ефективно використовувати у фаховій діяльності знання прословотвір, активно сприймати новітні ідеї, формуючи перспективні напрями розвитку вчення про словотвір.

Результати навчання з дисципліни

Результати навчання аспірантів з дисципліни базуються на програмних результатах навчання, визначених освітньо-науковою програмою «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство»:

ПРН 2. Критично аналізувати та оцінювати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження і пропонувати шляхи їх вирішення.

ПРН 3. Порівнювати і класифікувати різні наукові погляди у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію; критично аналізувати власні наукові досягнення і здобутки інших дослідників.

ПРН 4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.

ПРН 13. Визначати мету власного наукового дослідження, генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.

ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) та робочу гіпотезу з досліджуваної проблеми.

ПРН 15. Застосовувати принципи організації й проведення комплексних теоретичних і експериментальних досліджень в сфері філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) з урахуванням відомих наукових розвідок, міжнародних стандартів і рекомендацій.

ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.

Тематичний план занять

Модуль 1

Змістовий модуль 1. **Ключові проблеми дериватології в її сучасному та історичному аспектах**

1. Сучасний стан дериватологічної теорії. Етапи її становлення та розвитку на вітчизняному і світовому ґрунті.
2. Роль вітчизняних і зарубіжних дослідників словотвірної системи мови.
3. Аспекти вивчення словотвору, формування нових поглядів на відомі проблеми.
4. Системний вимір словотвірних одиниць і категорій мови.

Змістовий модуль 2. **Системність сучасного словотвору**

5. Формантоцентричний і основоцентричний аспекти дослідження словотвору.
6. Формантоорієнтовані та основоорієнтовані системотвірні словотвірні одиниці.
7. Структурно-семантична та функційна специфіка простих і комплексних

словотвірних одиниць.

8. Словотвірна парадигматика іменних частин мови.
9. Словотвірна парадигматика дієслова.
10. Словотвірне освоєння запозиченої лексики.

Система оцінювання результатів навчання

Навчання аспірантів з дисципліни «Сучасна дериватологія: спектр досліджень» підлягає *вхідному, поточному, модульному та підсумковому (семестровому) контролю*. Механізм і критерії оцінювання оприлюднює кафедра української філології та славістики на своєму сайті та інформаційному стенді. Викладач повідомляє їх аспірантам на початку навчального року.

Вхідний контроль є передумовою успішної організації вивчення дисципліни. Він дає змогу визначити наявний рівень знань аспірантів і слугує орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм організації освітнього процесу і методів навчання.

Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчального матеріалу оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта. **Поточний контроль** проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (зокрема й самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспірантів здійснюється *за накопичувальною системою*.

Система оцінювання результатів навчання аспірантів
з дисципліни «Сучасна дериватологія: спектр досліджень»

Види навчальної діяльності аспіранта	Аудиторна навчальна робота аспіранта					Самостійна навчальна робота аспіранта		Модульна контрольна робота
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Дериваційне дослідження, дотичне до теми кваліфікаційної роботи аспіранта	Дериваційний аналіз слів	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	15	10	50

Модульний контроль. Семестровому контролю з навчальної дисципліни «Сучасна дериватологія: спектр досліджень» передують написання аспірантами модульної контрольної роботи.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи з дисципліни
«Сучасна дериватологія: спектр досліджень»

Модульна контрольна робота містить 2 завдання, кожне з яких оцінюється за 25-бальною шкалою.

23-25 балів аспірант отримує за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

18-22 бали належать аспірантові за правильну, повну, змістовну, послідовну відповідь, що містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

15-17 балів виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

14 балів і менше аспірант отримує у разі відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань аспіранта.

Виконане завдання повинне містити такі змістово-композиційні частини: обґрунтування актуальності, викладення змісту, висновки.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання аспірантів на завершальному етапі вивчення дисципліни.

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота аспіранта 2. Модульна контрольна робота	50

Аспірант вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Незалежно від форми здобуття третього рівня вищої освіти (очної (денної і вечірньої) і заочної) аспіранти зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

У разі неможливості аспірантам вечірньої та заочної форми здобуття освіти відвідувати всі аудиторні заняття з об'єктивних причин, вони складають індивідуальний графік відвідувань (не менше 50%), а решту завдань виконують дистанційно. Аспіранти погоджують цей графік із викладачем і відділом науково-дослідної роботи. Графік повинен бути затверджений проректором з наукової роботи.

Якщо аспіранти денної форми здобуття вищої освіти через поважні причини (хвороба, надзвичайні сімейні обставини тощо) не можуть відвідувати певну кількість аудиторних занять, вони мають їх відпрацювати. Процедура та форми терміни відпрацювання аспірантами денної форми здобуття освіти пропущених занять із навчальної дисципліни визначає кафедра української філології та славістики й доводить до відома аспірантів конкретні графіки відпрацювання пропущених занять з дисципліни і критерії оцінювання.

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Сучасна дериватологія: спектр досліджень» проводиться у формі *заліку* за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Оцінювання на заліку здійснюється за національною шкалою, за 100-бальною шкалою і шкалою ЄКТС. На заліку екзаменатор виставляє семестровий рейтинговий бал, оцінку за залік (“зараховано / не зараховано”), кількість балів за 100-бальною шкалою й оцінку за шкалою ЄКТС.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з навчальної дисципліни 60 і вище, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку у шкалі ЄКТС без складання заліку. Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік.

Якщо аспірант на заліку отримав підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою “не зараховано”, то, крім цієї оцінки, у відомості обліку успішності йому незалежно від набраного семестрового рейтингового балу виставляється оцінка FX за шкалою ЄКТС і 0 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно

На заліку у графі відомості обліку успішності “Відмітка про залік” викладач виставляє:

- оцінку за залік за національною шкалою (“зараховано”);
- кількість балів, що відповідає підсумковому рейтинговому балу аспіранта з навчальної дисципліни (кількість балів за 100-бальною шкалою);
- оцінку за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E).

<p>Політика курсу</p>	<p>Аспірант вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Незалежно від форми здобуття третього рівня вищої освіти (очної (денної і вечірньої) і заочної) аспіранти зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.</p> <p>У разі неможливості аспірантам вечірньої та заочної форми здобуття освіти відвідувати всі аудиторні заняття з об'єктивних причин, вони складають індивідуальний графік відвідувань (не менше 50%), а решту завдань виконують дистанційно. Аспіранти погоджують цей графік із викладачем і відділом науково-дослідної роботи. Графік повинен бути затверджений проректором з наукової роботи.</p> <p>Якщо аспіранти денної форми здобуття вищої освіти через поважні причини (хвороба, надзвичайні сімейні обставини тощо) не можуть відвідувати певну кількість аудиторних занять, вони мають їх відпрацювати. Процедура та форми терміни відпрацювання аспірантами денної форми здобуття освіти пропущених занять із навчальної дисципліни визначає кафедра психології, педагогіки і фізичного виховання і доводить до відома аспірантів конкретні графіки відпрацювання пропущених занять з дисципліни і критерії оцінювання. Під час роботи над письмовими роботами не допустимо порушення академічної доброчесності. Зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> • використання в роботі чужих текстів чи окремих фрагментів без належного посилання на джерело, зі змінами окремих слів чи речень; • використання перефразованих чужих ідей без посилання на їх авторів; • видавання за власний текст купленого чи отриманого за нематеріальну винагороду чужого тексту чи його фрагменту; • несамостійне виконання будь-яких навчальних завдань (якщо це не передбачено вимогами програми); • фальцифікація результатів наукової чи навчальної роботи; • посилання на джерела, які не використовувалися у роботі, • залучення підставних осіб до списку авторів наукової чи навчальної роботи, участь таких осіб у поточній чи підсумковій оцінці знань. <p>Основні види відповідальності аспірантів за порушення академічної доброчесності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік тощо); • повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; • відрахування із закладу освіти; • позбавлення академічної стипендії; • позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.
<p>Рекомендована література</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Грещук, В, Бачкур, Р. (2007). Нариси основоцентричної дериватології. Івано-Франківськ : Місто НВ. 2. Валюх, З.О. (2005). Словотвірна парадигматика іменника в українській мові. Київ; Полтава: АСМІ. 3. Валюх, З. (2013). Словотвірна парадигма як об'єкт зіставної типології. <i>Наук. вісник кафедри ЮНЕСКО. Філологія. Педагогіка. Психологія</i>. Київ. Вип. 27. 6–10. 4. Вакарюк, Л.О., Панцьо, Л.Є. (2007). Словотвір у термінах. Тернопіль : Джура. 5. Городенська, К.Г. (2022). Варіантність словотворчих суфіксів у розмовних найменуваннях осіб за зовнішніми ознаками. <i>Українська мова</i>, № 1, DOI: doi.org/10.15407/ukrmoiva2022.01.003 6. Денисовець, І.В. (2020). Становлення формантоцентричної та основоцентричної дериватології в сучасній українській літературній мові. <i>Молодий вчений</i>, 7.1 (83.1), С. 44-47. 7. Клименко, Н.Ф., Карпіловська, Є.А., Кислюк, Л.П. (2008). Динамічні процеси всучасному українському лексиконі. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго. 8. Кислюк, Л. (2017). Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси татенденції розвитку. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2017. 9. Ковалик, І. (2007). Вчення про словотвір. Вибрані праці. Івано-Франківськ; Львів: Місто НВ. 10. Кушлик, О. (2015). Словотвірна парадигматика похідних

- дієслів в українській мові : [монографія]. Дрогобич : Коло.
11. Тараненко, О.О. (2015). Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго.
 12. Білоусенко, П. (2018). Історичний словотвір іменника на шляху від ілюстративного до пояснювального мовознавства. *Українська мова*, № 1, 38–50.
 13. Грещук, В. (2002). Основоцентрична дериватологія: історія, стан, перспективи. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Івано-Франківськ. 68–78.
 14. Синявський, О. (2018). Норми української літературної мови. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. (Уперше опубліковано 1931).
 15. Тютенко, О. Ф. (2015). Семантика іменникових суфіксів на позначення особи в сучасній українській мові [автореф. дис. канд. філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].
 16. Селіванова, О.О.(2008). Сучасна лінгвістика. Полтава : Довкілля.
 17. Українська мова: Енциклопедія(2004). Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана.

Додаткові ресурси	https://zu.edu.ua/centre_entolinvist.html	Центр етнолінгвістичних досліджень Житомирського державного університету імені Івана Франка zu.edu.ua
	http://www.rastko.rs/projekti/etnoling/	Веб-сайт «Славянская этнолингвистика» Комісії з етнолінгвістики при Міжнародному комітеті славістів